

ЗА ДОБРИТЕ ПРАКТИКИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА ПЕРЕД БИБЛИОТЕКИТЕ ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯТА

**Ирена Илиева, Надежда Томова, Димитрина Бояджиева,
Мими Тошева-Мазнева, Нели Нинова,
Димитър Димитров, Ангел Георгиев**

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Обичайният живот в голяма част от света престана да бъде същият, след като Световната здравна организация обяви пандемия от коронавирус на 11 март 2020 г. Изглеждаше, че внезапно сме се събудили в съвсем различен свят, където всеки трябваше да отложи плановете си за 2020 г., и най-страшното беше, че никой не знаеше колко дълго щеше да продължи тази ситуация.

В контекста на пандемията библиотеките по целия свят демонстрираха своята готовност да отговорят адекватно на предизвикателството, като реструктурират работата си с потребителите, като по този начин укрепят своето място и потвърдят значението си в съвременното общество.

Ключови думи: библиотека, дигитализация, добри практики, пандемия.

Въведение

Пандемията от COVID-19 доведе до масово затваряне на библиотеки и културни институции в целия свят. В началото на 2020 г. цялото човечество се изправи пред едно ново предизвикателство¹. Вирусът, който за притеснително кратко време се разпространи в световен мащаб, промени живота и навиците на хората. Необходимо бе вземането на драстични мерки в цял свят, в основата на които бе наложената социална изолация. И също както повечето публични институции и пространства в света, библиотеките бяха принудени да затворят врати.

Методология на изследването

За постигането на целите на настоящото изследване са използвани сравнително-аналитичен подход, исторически и функционален анализ и контент анализ.

Резултати

Библиотечните институции в началото на 2020 г. бяха изправени пред труден избор, свързан с формите на работа и начините за достъп

до предлаганите от тях услуги. Изключително важен беше въпросът как да реструктурират работата си, за да бъдат максимално полезни в период на световна пандемия².

За да улеснят живота на своите потребители и да ги подкрепят във време на пандемия, много библиотеки в света, например библиотеката „Кейси-Кардиния“ (Casey-Cardinia Library) във Виктория (Австралия), временно отменят всички глоби за изтекли книги и установяват автоматично подновяване на книгите. Освен това на всички читатели на библиотеки се осигури достъп до платформата на библиотеката, където те могат да управляват своите акаунти и да използват електронната библиотека, която предлага електронни книги, музика, списания и много други денонощно.

Друг пример за добра практика са интересните нововъведения, демонстрирани от редица библиотеки в Норвегия. Те за изключително кратко време успяват да създадат услугата book-to-go за отдалечен достъп. При нея потребителите поръчват книги чрез електронен каталог и ги вземат, без да влизат в библиотеката. По подобен начин могат да се връщат взетите по-рано книги. Също така читателите могат да подновяват своите абонаменти за взетите от тях книги онлайн. Друга добра практика в тази насока са приложили библиотекарите в Швеция. Градската библиотека в Стокхолм установява безконтактна доставка на книги до дома на своите читатели с велосипед.

В новите условия на пандемия много библиотеки активно популяризират своите електронни ресурси, предоставяйки на потребителите електронни книги и ресурси, налични в тяхната библиотечна мрежа. Интересен факт е, че отпускането на електронни книги в италианските библиотеки се е увеличило със 104% между 24 февруари и 24 март 2020 г., според Италианската библиотечна асоциация, в сравнение със същия период на 2019 г. COVID-19 подтикна някои библиотеки да реализират ново сътрудничество и така да разширят своите електронни ресурси.

Въпреки че библиотеките затвориха физическите си пространства, те успяха да задържат и дори да увеличат своята онлайн читателска общност. За щастие, редица библиотеки още преди началото на пандемията са работили по осигуряването на различни и иновативни възможности за предоставяне на достъп до техните дигитални ресурси и услуги [3]. Въпреки това има и такива, които поради редица обстоятелства не успяха да интегрират своите ресурси и услуги и сега се опитват да намерят начини да поддържат връзка с потребителите, например чрез социални мрежи и дори с телефонни разговори.

Пример за подобна практика са служителите на публичната библиотека в Принстън, които редовно се обаждат на своите потребители и комуникират с тях, така че да не се чувстват самотни у дома. Тази практика е особено подходяща за самотни възрастни хора.

Библиотеката в Принстън създава и уебсайт, който предоставя надеждна и актуална информация за COVID-19. Създателите му изтъкват, че библиотечните работници могат да бъдат незаменими помощници при събирането и подбора на надеждна и полезна информация за пандемията, тъй като от нейния старт през март 2020 г. навсякъде, особено в социалните мрежи, може да се натъкнете на невярна информация за COVID-19.

И Президентската библиотека и музей на Джон Ф. Кенеди покачи своята активност в социалните мрежи и се опита да поддържа връзка със своята аудитория, като чрез специални бюлетини редовно научава какво читателите ѝ биха искали да знаят за пандемията, както и какво искат да четат през периода на самоизолация.

Много библиотеки и библиотечни асоциации създадоха нови цифрови ресурси, образователни и информационни платформи за своите потребители.

Например Националният съвет на библиотеката на Сингапур ежеседмично публикува интересна и полезна информация в своето мобилно приложение относно пандемията, например къде са огнищата на вируса, пунктовете за ваксинация, как да се работи ефективно от дома при необходимост, как да се справим с безпокойството от несигурност и много други.

В подкрепа на училищата и учениците сингапурските библиотеки разработиха специален ресурс, наречен „Останете у дома“, включващ забавни творчески идеи, тестове за литература и ресурси за ангажиране на вниманието на децата, както и редица вдъхновяващи онлайн събития на своята платформа STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts & Math).

Хърватската библиотечна асоциация стартира платформа за отдалечени библиотечни услуги, която обединява дигитални колекции, информационни услуги, платформи за електронни книги, образователно и развлекателно съдържание за потребителите.

Библиотеката в хърватския град Риека създаде онлайн настолна игра, наречена „Библиотека“, за своите потребители си от всички възрасти. Идеята е чрез забавна образователна игра, вдъхновена от библиотека, която всеки може да отпечата у дома, да се ограничи негативното въздействие на изолацията по време на пандемията. Основната цел на библиотеката в Риека при създаването на играта е да вдъхнови и включи колкото може повече от своите потребители. Чрез

сътрудничество и голяма доза творчество в процеса на разработването на настолната игра, потребителите се забавляват, а крайният резултат от колективното вдъхновение, въображение, труд и радост са от полза за всички. В тези трудни дни служителите на библиотеката в Риека са сигурни, че това е най-доброто нещо, което могат да направят за своите читатели.

Друг проект за цифрова обществена библиотека – „Карантекет“ (Karanteket), стартира в Норвегия [2]. Това е колекция от безплатни цифрови ресурси, предлагани от норвежките обществени библиотеки. Сред тях се предоставя и безплатната услуга за гледане на филми Filmbib.

Тъй като училищата и университетите в много страни са затворени или са преминали към дистанционно обучение, библиотеките предоставят информация и образователна подкрепа и на образователните институции и най-важното – на децата, учениците и техните родители³. Националната библиотека на Норвегия осигури безплатен достъп до информация и бази данни за студенти и изследователи.

Публичната библиотека в Индианаполис предлага на родителите безплатни начини да забавляват и обучават децата си, докато са у дома. Всички потребители на библиотеки имат достъп до различни онлайн ресурси, като Капору – платформа за стрийминг на видео, която предлага филми и документални филми, и платформата Noorla, откъдето може да се изтеглят електронни книги, видеоклипове и музика. Потребителите също така имат възможност виртуално да посетят Детския музей и Художествения музей на Ескенази от уютата на дома си. Виртуалните обиколки на тези музеи се допълват от редица образователни дейности.

Друг интересен пример са италианските библиотеки, които стартираха проект за деца и юноши, наречен *Lezioni sul Sofa*, включващ книги от любими италиански автори, уъркшопи „Направи си сам“, уроци за готвене и рисуване на жестомимичен език.

Общинската библиотека в Торино пък създаде библиотечно уебрадио с четене и обсъждане на книги, информативно и забавно съдържание за различни книги, четене на книги за деца, технологична поддръжка и справочна служба за библиотеката.

За библиотечната общност самоизолацията не е причина да се отказва от мащабни действия. И така, от 19 до 25 април 2020 г. Американската библиотечна асоциация (ALA) провежда традиционната си акция от 1958 г. насам – Националната библиотечна седмица. Точно както библиотеките се променят в отговор на текущата ситуация, ALA промени фокуса на годишната си кампания.

Темата „Намерете мястото си в библиотеката“ е избрана много преди пандемията. При променени обстоятелства тя е променена на „Намерете библиотека у дома“, за да се съсредоточи върху това как библиотеките предоставят виртуални услуги и цифрово съдържание, от което техните общности се нуждаят повече от всякога [4].

И в България не правим изключение. Библиотеката към Университета по библиотекознание и информационни технологии предоставя на своите читатели услугата доставка на книги посредством дрон. Освен това Библиотечно-информационният център (БИЦ) към Университета дава свободен достъп на своите читатели до редица специализирани периодични издания на български, руски и английски език, както и свободен достъп до своите дигитални ресурси, сред които е и дигиталната библиотека към Университета с достъп до пълнотекстови бази от данни. В наши дни една от основните мисии на библиотеката е да бъде социално ангажирана, да работи в полза на своите потребители и обществото като цяло. Във време на непредвидена ситуация като настоящата отговорностите на библиотеките и други културни институции стават все по-големи.

Заклучение

Всички представени по-горе случаи дават възможност да се каже с увереност, че библиотеките и библиотечните служители по света възприемат настоящата ситуация като предизвикателство, нова възможност да демонстрират своите знания и компетенции, за подобряване на уменията за използване на нови технологии, увеличаване на цифровото съдържание, както и подобряване на взаимодействието с техните потребители онлайн. Вероятно някои не са били информирани за всичко, което библиотеката може да им предложи, но сега, когато са го забелязали, видели и оценили, ще могат да го използват не само когато са възрастни, но и след това, когато пандемичната криза приключи.

Благодарности

Докладът се реализира като част от дейностите по проект с Договор № КП-06-М45/1 от 30.11.2020 г. на тема: „InfoLIB: Изграждане на информационно-библиотечна интерактивна платформа по хуманитаристика“ по Конкурс за финансиране на фундаментални научни изследвания на млади учени и постдокторанти – 2020 г., на Фонд „Научни изследвания“.

Бележки

¹ **Eftimova, S.** Transformed Reality: The Place of the Modern Library in Human Existence. – In: *ICERI2020 Proceedings: 13th annual International Conference of Education, Research and Innovation: Meeting the Challenges of 21st Century Learning*, 9 – 11 November 2020, Seville, Spain. Seville: IATED Academy, 2020, pp. 1373 – 1377.

² **Mukanova, P., S. Eftimova, K. Mincheva.** Bulgarian Libraries in Emergency Conditions. – In: *ICERI2020 Proceedings: 13th annual International Conference of Education, Research and Innovation: Meeting the Challenges of 21st Century Learning*, 9 – 11 November 2020, Seville, Spain. Seville: IATED Academy, 2020, pp. 1145 – 1150.

³ **Mincheva, K., S. Eftimova, P. Mukanova.** Facebook Activities of Bulgarian Libraries During a Pandemic. – In: *ICERI2020 Proceedings: 13th annual International Conference of Education, Research and Innovation: Meeting the Challenges of 21st Century Learning*, 9 – 11 November 2020, Seville, Spain. Seville: IATED Academy, 2020, pp. 1350 – 1356.

References/Литература

1. **Aleksandrova, K.** *Bibliotekite v uslovia na COVID-19: preporaki za bezopasnost na personala i dezinfeksia na bibliotichni dokumenti.* Sofia: Natsionalna biblioteka „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2020, 83 s. ISBN 978-954-523-168-1.

[**Александрова, К.** Библиотеките в условия на COVID-19: препоръки за безопасност на персонала и дезинфекция на библиотечни документи. София: Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 2020, 83 с. ISBN 978-954-523-168-1.]

2. **Psihosotsialni** izmerenia na krizata v usloviyata na KOVID-19. *Sast. Doroiteya Duneva.* Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2021, 220 s. ISSN 1314-2763.

[**Психосоциални** измерения на кризата в условията на КОВИД-19. Съст. Доротея Дунева. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2021, 220 с. ISSN 1314-2763.]

3. **Mobilna** digitalizatsia i novi tendentsii v digitaliziraneto na pismenoto nasledstvo ot malki biblioteki, arhivi i drugi podobni organizatsii : projekt Mobilna digitalizatsia (MobiDig): rakovodstvo. Kalina Ivanova... [i dr.] Veliko Tarnovo: RNB „P. R. Slaveykov“, 2019, s. 112, 120 s. ISBN 978-619-7173-25-3, ISSN 1314-2763.

[**Мобилна** дигитализация и нови тенденции в дигитализирането на писменото наследство от малки библиотеки, архиви и други подобни организации: проект Мобилна дигитализация (MobiDig): ръководство. Калина Иванова... [и др.]. Велико Търново: РНБ „П. Р. Славейков“, 2019, с. 112, 120 с. ISBN 978-619-7173-25-3, ISSN 1314-2763.]

4. **Todorov, R.** Rolyata i transformatsiyata na bibliotekite po vreme na pandemiyata. – V: *Balgarska nauka*, br. 131, 15 s., <https://nauka.bg/rolyata-transformatsiyata-bibliotekite-vreme-pandemiyata-3/>.

[**Тодоров, Р.** Ролята и трансформацията на библиотеките по време на пандемията. – В: *Българска наука*, бр. 131, 15 с.,

<https://nauka.bg/rolyata-transformaciyata-bibliotekite-vreme-pandemiyata-3.>]

За авторите

Ирена Илиева е бакалавър по „Архивистика и документалистика“ в УниБИТ. В момента учи магистърска степен по специалността „Лидерски практики в държавността, духовността и сигурността“. С интереси в областта на опазването и съхраняването на архивите и защитата на книжовното наследство.

За контакт с автора: iren_1974@abv.bg

Надежда Томова е главен асистент доктор, бакалавър по библиотечно-информационен мениджмънт в УниБИТ, магистър културолог по защита на културното наследство на Република България и доктор по докторска програма „Културно-историческо наследство в съвременна информационна среда“. Член е на научните екипи на редица проекти. Участва в множество международни и научни форуми. Интересите ѝ са в областта на защитата на културното наследство, библиографията и книжовното наследство. Работи като главен асистент в катедра „Култура, историческо наследство и туризъм“ във Факултета по библиотекознание и информационни технологии на УниБИТ.

За контакт с автора: n.tomova@unibit.bg

Димитрина Бояджиева е юрист, завършва право в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Доктор в професионално направление „Информатика и компютърни науки“ в Университета по библиотекознание и информационни технологии. С интереси в областта на правните аспекти на информационните и комуникационните технологии.

За контакт с автора: dimitrina81@gmail.com

Мими Тошева-Мазнева е завършила магистърска степен във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, доктор по програма „Културно-историческо наследство в съвременна информационна среда“ на УниБИТ. С интереси в областта на защитата на културното наследство, книжовното наследство, културната идентичност, методологията на обучението, иновациите в обучението.

За контакт с автора: mihaylova_m1@abv.bg

Нели Нинова е бакалавър по „Архивистика и документалистика“ в УниБИТ и магистър по специалността „Защита на културно-историческото наследство в Република България“. С интереси в областта

на документознанието, архивознанието и културно-историческото наследство.

За контакт с автора: neli.ninova1@abv.bg

Димитър Димитров е бакалавър по „Информационни технологии в съдебната администрация“ в Университета по библиотекознание и информационни технологии. Продължава своето обучение в магистърската програма „Информационни системи и технологии“, отново в УниБИТ. С интереси в областта на информационните технологии и системи.

За контакт с автора: d.dimitrov@unibit.bg

Ангел Георгиев е бакалавър по „Информационни ресурси на туризма“. В момента продължава своето обучение в магистърската програма „Бизнес и административни информационни технологии и комуникации“ в УниБИТ. С интереси в областта на опазването и съхраняването на архивите, защитата на книжовното наследство и културното наследство.

За контакт с автора: a.d.georgiev@unibit.bg

ON GOOD PRACTICES AND CHALLENGES IN FRONT OF LIBRARIES DURING THE PANDEMIC

**Irena Ilieva, Nadezhda Tomova, Dimitrina Boyadzhieva,
Mimi Tosheva-Mazneva, Nelly Ninova, Dimitar Dimitrov,
Angel Georgiev**

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The world's normal life ceased to be the same after the World Health Organization declared a Coronavirus pandemic on March 11, 2020. It seems that we have suddenly woken up in a completely different world, where everyone had to postpone their plans for 2020 and the worst thing about it was that no one knew how long this situation would last.

In the context of the pandemic, libraries worldwide are demonstrating their readiness to respond adequately to external challenges, respond quickly to the challenge, and restructure their work with users, thus strengthening their place and reaffirming their importance in modern society.

Keywords: library, digitalization, good practices, pandemic.

About the authors

Irena Ilieva graduated with a Bachelor's degree in Archival and Documentary Studies at ULSIT. Currently doing a Master's degree in "Leadership Practices in Statehood, Spirituality and Security". With interests in the field of conservation and preservation of archives, preservation of literary heritage.

To contact the author: iren_1974@abv.bg

Nadezhda Tomova, PhD graduated with a Bachelor's degree in Library and Information Management from ULSIT (2014), Master of Cultural Studies in Defense of the Cultural Heritage of the Republic of Bulgaria (2015) and PhD in the program "Cultural and Historical Heritage in the Contemporary Information Environment" (2018). She participates as a member of the research team in a number of projects. She actively participates in many international and scientific forums. Her interests are in the field of cultural heritage protection, bibliography, literary heritage. She is currently a senior assistant at the Department of Culture, Historical Heritage and Tourism, at the Faculty of Library Studies and Cultural Heritage at ULSIT.

To contact the author: n.tomova@unibit.bg

Dimitrina Boyadzhieva is a lawyer, graduated in law in 2006 from the University of Plovdiv "Paisii Hilendarski". Doctor of Informatics and

Computer Sciences at the University of Library Studies and Information Technologies (2020). With interests in the field of legal aspects of information and communication technologies.

To contact the author: dimitrina81@gmail.com

Mimi Tosheva-Mazneva has a Master's degree from the University of Veliko Tarnovo 'St. St. Cyril and Methodius'; Doctor of the program "Cultural and Historical Heritage in the Modern Information Environment" (2021) of ULSIT. With interests in the field of preservation of cultural heritage, literary heritage, cultural identity; training methodology; innovation in training;

To contact the author: mihaylova_ml@abv.bg

Nelly Ninova has a Bachelor's degree in Archival and Documentary Studies from ULSIT (2019), and before 2020 she defended a Master's degree in "Preservation of Cultural and Historical Heritage in the Republic of Bulgaria". With interests in the field of document studies, archival studies, cultural and historical heritage.

To contact the author: neli.ninova1@abv.bg

Dimitar Dimitrov holds a Bachelor's degree in Information Technologies at the Judicial Administration from the University of Library Studies and Information Technologies, Sofia. Dimitrov continues his studies in the Master's program "Information Systems and Technologies", again at ULSIT. With interests in the field of information technologies and systems.

To contact the author: d.dimitrov@unibit.bg

Angel Georgiev has a Bachelor's degree in Tourist Information Resources. He is currently continuing his studies in the master's program "Business and Administrative Information Technologies and Communications" at ULSIT. With interests in the field of conservation and preservation of archives, preservation of literary heritage, cultural heritage.

To contact the author: a.d.georgiev@unibit.bg